

ETOLÓGIA

- slovo etológia je odvodené z gréckeho ethos = správanie a z gréckeho slova logos = veda
- je to biologická disciplína, ktorá sa zaoberá správaním živočíchov, ich všeobecnou aktivitou a ich vrodenným a naučeným správaním
- základom etológie sú tri výskumné smery zamerané na študovanie správania živočíchov

1. Fyziologický smer:

- začiatok 20. storočia
- jeho predstaviteľom je I. P. Pavlov
- rozpracoval náuku o vyššej nervovej sústave živočíchov
- skúmal podmienené reflexy laboratórnych zvierat a okrem nich aj individuálne prejavy – hlavne prejavy nervovej vyčerpanosti

2. Behaviorizmus:

- psychologický prístup k problematike správania
- nadväzoval na experimenty I.P.Pavlova
- jeho predstaviteľmi boli Skinner, Watson a Thorndike
- skúmali učebné procesy živočíchov – teda ich schopnosť učiť sa niečo nové, rýchlosť učenia sa, ich motiváciu na učenie a podobne (napríklad štúdium správania sa laboratórnych zvierat v bludiskách)

3. Vlastná etológia:

- začala sa rozvíjať koncom tridsiatych rokov 20.storočia
- zakladatelia etológie: Konrad Lorenz, Nicholas Tinbergen a Karl von Frisch (Nobelova cena - 1973)
- zaoberala sa výskumom správania živočíchov v prirodzených podmienkach voľnej prírody

Pracovné metódy:

- základnou pracovnou metódou etológie je priame pozorovanie správania živočíchov, presné záznamy o jednotlivých vrodenných a naučených prejavoch a ich podrobná analýza

Využívajú sa aj ďalšie pracovné metódy :

- je to predovšetkým používanie modelovej situácie, napodobenín - atráp, ktoré majú zvýraznené konkrétne znaky a vyvolávajú vrodené inštinktívne správanie, môže to byť aj rôzne dlhá izolácia zvierat v rozličnom období vývinu mláďat a sledovanie negatívneho vplyvu izolácie na sociálne správanie v dospelom veku živočíchov

Pri výskume správania sa využíva:

- voľná príroda = prirodzené podmienky, poloprirodzené prostredie (biologické stanice alebo zoologické záhrady), laboratórne podmienky

Poloprirodzené prostredie: (ZOO, národné parky, rezervácie, safari)

- počet je limitovaný ako aj pohyb
- dodáva sa im potrava- ZOO poskytuje dobré podmienky na pozorovanie
- jednotlivé pozorovania sa môžu opakovať vo vhodnom čase, počasí

- pozorovateľ má presné údaje o fyziologickom a fyzickom stave zvierťa, údaje o tom, kedy bolo kŕmené
- nevýhodou je to, že sa nedajú rešpektovať požiadavky na priestor a živočích nemôže vykonávať všetky ostatné prirodzené potreby

Umelé podmienky (laboratórne):

- objekt sa registruje pokusmi
- navodia sa podmienky a vyvolá sa správanie, fyziologický a zdravotný stav zvierťa je ovplyvňovaný, experiment sa plánuje zvolí sa pokusné zviera (laboratórny potkan, myš domáca, mačka, kone)

Z hľadiska celkového správania možno rozlíšiť 2 typy správania: vrodené a naučené

VRODENÉ SPRÁVANIE:

Najdôležitejšie prejavy získavajú živočíchy na základe dedičnosti od svojich rodičov. Najcharakteristickejším znakom vrodeného správania je, že relatívne rovnako prebieha pri všetkých príslušníkoch určitého živočíšneho druhu. Je to druhovo špecifické správanie. Inštinktívne správanie je vrodené správanie, ktoré môžu vyvolať dva druhy podnetov:

- endogénne podnety - vnútorná fyziologická, nervová a hormonálna pripravenosť živočíšneho organizmu na realizáciu určitého typu inštinktívneho správania (pud)
- exogénne podnety - predstavujú podnety vonkajšieho prostredia, napr. svetlo, teplo, ročné obdobie, prítomnosť živočíchov vlastného alebo iného druhu a pod.

Etológovia zistili zaujímavú skutočnosť: na to, aby prebehlo inštinktívne správanie, ktoré pozostáva zo sledu viacerých inštinktívnych automatizmov, nestačí len jeden kľúčový podnet, ale kombinovane musí za sebou pôsobiť viacero kľúčových podnetov, napr. tvar a smer pohybu živočicha a pod.

Typy vrodeného správania:

Najdôležitejšie kategórie vrodeného správania, ktoré majú význam z hľadiska stratégie prežívania živočíchov v prírode, sú: orientačné správanie, potravné správanie, komunikácie živočíchov, komfortné správanie, obranné a útekové správanie, teritoriálne správanie, hravé správanie, sociálne správanie, rozmnožovacie správanie, biologické rytmy